

[802] Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte torsdag den 6. desember 1973 kl. 9.

Møtet ble ledet av nestformannen, Lars Korvald.

Til stede: Asbjørn Haugstvedt, Arne Kielland, Lars Korvald, Aase Lionæs, Odvar Nordli, Erland Steenberg, Kåre Stokkeland, Paul Thyness, Kåre Willoch, Guttorm Hansen, Per Hysing-Dahl, Ragnar Christiansen, Rolf Fjeldvær, Valter Gabrielsen, Harry Hansen, Gunnar Alf Larsen, Johan A. Vikan, Jakob Aano, Arne Nilsen (for Odd Lien), Ingvar Bakken (for Tor Oftedal), Lars T. Platou (for Otto Lyng), Reidar T. Larsen (for Berit Ås) og Finn Gustavsen (for Berge Furre).

Av Regjeringens medlemmer var til stede: utenriksminister Knut Frydenlund og statsråd Per Kleppe.

Følgende embetsmenn fra Utenriksdepartementet ble gitt adgang til møtet: utenriksråd Sverre Gjellum og ekspedisjonssjef Bue Brun.

Dessuten var til stede komiteens faste sekretær, Sven Knudsen.

D a g s o r d e n :

1. Spørsmålet om spansk tilslutning til EFTA.
2. Spørsmålet om en gassledning Sovjet – USA over norsk område.

Utenriksminister Knut Frydenlund: Denne sak har vært oppe i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite før, og den ble drøftet av den forrige regjering, hvor det ble vedtatt at man skulle være med på disse drøftinger om Spanias forhold til EFTA for å komme fram til et gjensidig akseptabelt arrangement for å [803] vareta norske næringsinteresser. Saken har så videre vært gjenstand for uformelle drøftinger. Regjeringen Bratteli hadde saken oppe i regjeringskonferanse den 19. november i år og fattet da et noenlunde lignende vedtak som den forrige regjering. Det ble også i dette vedtak presisert at man måtte unngå en assosieringsordning med Spania, men at man skulle finne fram til en eller annen avtale som kunne avvikle handelshindringer for industrivarer. Dette spørsmål ble drøftet uoffisielt i Genève under EFTA's ministerrådsmøte den 21. november og også på et nordisk koordineringsmøte samme dag. Til stede fra norsk side på dette møte var finansminister Kleppe, så jeg tror det er riktig at han redegjør for det som fant sted der, og hvordan saken står.

Statsråd Per Kleppe: Det som skjedde på EFTA's ministerrådsmøte den 21. november, var at saken ikke ble tatt opp i noe offisielt møte. Det forberedende nordiske møte er en intern sak mellom de nordiske representantene i EFTA og går derfor ikke inn i EFTA's offisielle referater.

På det nordiske møtet var det enighet om at man ikke ønsket at Spania skulle få en tilknytning som gjorde det til deltaker i beslutningsprosessen innen EFTA, dvs. at de muligheter som EFTA-avtalen åpner for henholdsvis medlemskap og

assosiering, ikke skulle anvendes i tilfellet Spania. EFTA er en frihandelsordning, ingen tollunion, og hvert enkelt EFTA-land ordner sine handelsavtaler med tredjeland på egen hånd, altså på bilateral basis. Det som de nordiske land forestiller seg i forhold til Spania, er ingen ordning innenfor Stockholm-konvensjonen. Muligens kan man tenke seg at EFTA-sekretariatet kan yte teknisk bistand ved slike bilaterale handelsforhandlinger på et senere tidspunkt. Det som var aktuelt på dette minstermøte, var å forhindre at spørsmålet ble tatt opp til behandling av EFTA's organer. På den såkalte arbeidsmiddag på ministernivå ble spørsmålet reist av de sveitiske representanter. Sveitserne var åpenbart innstilt på at man skulle forhandle i retning av det som Spania åpenbart ønsker, nemlig en assosieringsordning. På det punkt fikk de støtte av den portugisiske representant, men av ingen andre. Østerrikerne sa at de ikke hadde gjort opp sin mening. I en samtale med den østerrikske handelsminister gav han uttrykk for de samme betenkeligheter som vi har i forholdet til Spania, men de visste ikke riktig hvorledes de skulle angripe problemene innenfor rammen av EFTA. De dro tilbake igjen til Wien uten å markere noe standpunkt og skal tenke nærmere på saken.

[804] De nordiske land hadde som sagt behandlet saken på forhånd. Det var handelsminister Feldt fra Sverige som i første rekke førte ordet fra de nordiske lands side. Han er også formann for EFTA's ministerråd i denne perioden. Han gikk bare inn på prosedyresiden av saken, nemlig at det var for tidlig å ta standpunkt til spørsmålet om forholdet til Spania. Det han la vekt på, og som vi for så vidt sluttet oss til, var at en først fikk se hvordan det gikk med de forhandlinger om en avtale mellom EF og Spania som nå er i gang. Det har vært tale om at disse skulle være avsluttet innen utgangen av 1973, men de som har innhentet opplysninger om dette, mener at det er tvilsomt. For EF's vedkommende føres forhandlingene av Kommisjonen, da EF jo er en tollunion, slik at de har en felles ytre handelspolitikk. Men det er ingenting som tyder på at Spania skal få noen plass i noen besluttende organer innenfor EF. Det som skjer mellom EF og Spania, vil være parallelt med det som ville skje i bilaterale handelsforhandlinger mellom de enkelte EFTA-land og Spania. Vi har selvsagt allerede en avtale med Spania om handelsforhold. Det som er vårt problem – det gjelder samtlige EFTA-land – er at hvis man får en nedbygging av industritollen mellom Spania og EF-landene, vil man få en konkurranseforvridning til fordel for EF-landene på det spanske marked. Det man fra norsk og nordisk side har hevdet, er at vår eneste interesse i denne forbindelse er å hindre at vårt næringsliv får ugunstigere konkurranseforhold på det spanske marked enn det har i dag, og det er som sagt i forhold til det som er Spanias viktigste handelspartnere, nemlig EF-landene.

Det som ble resultatet av samtalen ved middagen i Genève, var at saken ble vedtatt skutt på fremtiden, særlig i påvente av resultatet av forhandlinger mellom EF og Spania om en handelsavtale. Det eneste som ellers skjedde, var at EFTA's generalsekretær fikk fullmakt til å fortsette de såkalte uformelle kontakter han har hatt med de spanske myndigheter for å klarlegge Spanias ønskemål i denne sammenheng. Saken ble ikke tatt opp i det offisielle ministerråd dagen etter.

Formannen: Er det noen som har noen bemerkninger?

Paul Thyness: Jeg vil bare få lov å spørre statsråden: Vil Spania akseptere å bli holdt utenfor og likevel gå med på de handelsmessige innrømmelser til de nåværende EFTA-land som man her forutsetter? Spania må vel nå stå i en ganske sterk forhandlingsmessig posisjon og kunne spille EFTA ut mot EF.

[805] **Statsråd Per Kleppe:** Jeg tror ikke det er problemstillingen, for Spania er i virkeligheten i samme forhold til EF som det er i i forhold EFTA-landene. For dem er selvfølgelig EF et mye viktigere, et mye større og allerede i dag langt mer betydningsfullt marked, men det det er tale om for deres vedkommende, er ikke noe mer enn en annen handelsavtale mellom EF-gruppen og Spania. Spania forlanger for øvrig i disse forhandlingene en såkalt asymmetrisk løsning, dvs. de krever at tollsatsene i EF skal nedbygges raskere i forhold til Spania enn spanierne er villig til å nedbygge sine tollsatser i forhold til EF. De mener de selv er et utviklingsland og derfor trenger en lengre overgangstid for å tilpasse seg den nye situasjon med tollfrihet for industrivarer. Og dette i seg selv innebærer at Spania har bestemte ønskemål når det gjelder fordeler for spansk industri i forhold til hva de har å tilby for import fra andre land. Dessuten kommer jordbruksinteressene inn. Jeg minner om at den største importpost for Norges vedkommende fra Spania er frukt, altså en jordbruksvare, og dette spørsmål vil åpenbart stille seg forskjellig for de enkelte land innen EFTA. Her må det bli bilaterale løsninger avhengig av hvilken jordbrukspolitik de enkelte land fører.

[806] **Arne Kielland:** Jeg synes det er viktig å se vår politikk overfor Spania på linje med den politikk som vi fører eller ønsker å føre overfor Portugal. Det finnes uten tvil ulikheter mellom portugisisk og spansk politikk, i første rekke i at den portugisiske også er aktivt engasjert i såkalte koloniområder i Afrika. Men likevel er det så viktige innenrikspolitiske og strategiske trekk som er felles for Spania og Portugal at jeg ønsker å se dem under ett.

Når det gjelder Portugal og EFTA, er det riktig at vi i øyeblikket aksepterer at Portugal er der. Ikke desto mindre skjer det uten tvil en skjerping i de kretsene vi ønsker å solidarisere oss med i Afrika, i retning av å få Portugal ut av EFTA. Det ble klart uttrykt som et av de vedtak som ble stående igjen etter OAU/FN-konferansen i Oslo tidligere i år at de ønsker Portugal ut av EFTA og andre tilsvarende handelsforbindelser, fordi disse var med på å styrke regimet i Portugal.

Når det gjelder Spania, har jo våre myndigheter ofte framholdt at Norge og Danmark har æren for at Spania ikke er blitt medlem av NATO. Vi har framholdt at det er det i første rekke vi som har klart å forhindre. Jeg skulle ønske at vi nå som et ledd i en mer offensiv strategi også var interessert i å bruke den eventuelle medlemskapsinnflytelse i NATO til en tilsvarende politikk i EFTA, som da ville gå ut på å forhindre at det spanske regimet får lov til å forsterke seg gjennom et EFTA-medlemskap eller gjennom en assosiering eller en annen forbindelse som vil styrke spanjolene, samtidig som vi bør legge an på å presse Portugal ut. Det er jo tydelig –

og det ble sagt nå av finansminister Kleppe – at årsaka til at vi engasjerte oss i dette spørsmål, er at vi har næringsøkonomiske interesser, og eksporten er da i størrelsesordenen 270 mill. kr., så vidt jeg skjønner, og er økende. Det som vel ellers har vært en linje iallfall i Spania-komiteen, som jo er svært tverrpolitisk preget, er vel boikottlinjen overfor de spanske myndigheter. Jeg savner en vurdering av å legge an på den samme linje her og når det gjelder økonomisk politikk. Jeg vil gjerne spørre utenriksministeren om Spania-komiteen, som har hatt en spesiell sentral plass i alt vårt arbeid med Spania under Franco, f.eks. har vært konsultert i denne sammenheng.

[807] Når statsråd Kleppe sier at vårt eneste motiv for å gå inn i disse forhandlingene, er å sikre at vårt eget næringsliv ikke blir dårligere stilt enn EF, kan jeg i og for seg se det poenget, spesielt hvis vi synes det er viktig at vårt næringsliv ekspanderer i Spania. Men her har vi en klassisk illustrasjon på at vårt eget næringslivs behov eller ønsker om ekspansjon i Spania tvinger oss til en politikk som vi kanskje ellers ikke ønsker ut fra rent politiske motiv, nemlig å styrke Spanias innpass i Europa. Så ut fra et slikt synspunkt vil jeg for min del rå til at vår politikk burde bli i kommende år å avvikle den handelspolitiske avhengighet vi er i ferd med å få til Spania, og forsøke ikke bare gjennom NATO, men også gjennom EFTA å sette vår innflytelse inn mot de spanske og portugisiske regimer.

Statsråd Per Kleppe: Jeg er prinsipielt enig i at vi av politiske grunner bør hindre at Spania blir med i EFTA på noen måte, og det er nettopp det som ligger bak den norske og nordiske holdningen til dette, jeg skulle anta også i virkeligheten bak den østerrikske. Grunnen til at dette i det hele tatt er behandlet av EFTA's organer, er en henvendelse fra spansk side. Den tidligere regjering gikk jo med på at man hadde slike uformelle kontakter. Vi tar det standpunkt at Spania ikke bør bli med i EFTA. Man kan til nød, som jeg gav uttrykk for, gå med på at EFTA-sekretariatet utøver en rent teknisk funksjon og hjelper til med de bilaterale handelsforhandlinger som det er rimelig EFTA-landene får med Spania, når man ser resultatet av deres forhandlinger om en handelsavtale med EF. Jeg vil minne om at EF av prinsipielle grunner ikke har villet ha en diktaturstat som Spania som medlem. Da EFTA i sin tid fikk Portugal som medlem, var det fordi man den gang oppfattet det slik at EFTA var en rent økonomisk organisasjon. Personlig har jeg vanskelig for å godta et slikt resonnement, men dette er en historisk kjensgjerning. Noe slikt bør vi etter min mening ikke gjenta.

På den annen side kan man ikke se bort fra de konkrete norske næringsinteresser som gjør seg gjeldende også i forhold til land som [808] vi har tatt avstand fra politisk. Vi har stort sett handelsforbindelser med alle land, hvis ikke FN har vedtatt spesielle resolusjoner om at vi ikke skal ha handelsmessige eller lignende forbindelser med visse land.

Utenriksminister Knut Frydenlund: Jeg fikk et konkret spørsmål fra hr. Kielland om Spania-komiteen har vært konsultert. Det har den ikke vært. Vi mener iallfall det er riktig å konsultere den utvidede utenrikskomite først. Men jeg har

ingen motforestillinger mot å ta saken opp med Spania-komiteen for å orientere den om situasjonen.

Paul Thyness: Dette blir jo bare en personlig reaksjon, men jeg vil gjerne si at når man tar i betraktning hvilke land og hvilke regimer vi samarbeider med og handler med under forskjellige forhold og omstendigheter, virker det historisk betingede forsøk på isolasjon av Spania idag på meg i hovedsak komisk. Ikke minst når man tenker på f.eks. den turisttrafikk vi har til Spania, hvor et meget stort antall meget radikale nordmenn har skaffet seg sommerhus, og slike ting. Man må se i øynene at dette er historisk betinget, og det er en historie som for de aller fleste nordmenn nå er meget fjern.

Jeg ville ha overveiet hr. Kiellands syn hvis det kunne antas at våre skritt i så henseende ville hatt den aller ringeste økonomiske, moralske eller politiske innflytelse på regimet. Men vi må vel akseptere at dette diktaturet sitter så vidt fast i salen at den eneste realistiske mulighet til at det kan forsvinne, er at landet gjennomgår en forandring som bringer det på høyde med andre land i økonomisk henseende, og at det derved skapes det grunnlag som skal til for at regimet kan avbøyes i demokratisk retning.

Jeg ville også vært enig med hr. Kielland hvis det hadde dreiet seg om noen form for politisk samarbeide. Men her dreier det seg om et samarbeide av en art vi har med svært mange andre regimer av en helt annen og meget verre karakter.

[809] Når hr. Kielland sier at vårt eget næringsliv tvinger oss, synes jeg man skal være klar over at næringslivet er ikke bare direktører, det er også i høyeste grad arbeidsplasser, og en meget vesentlig del av vår eksport til Spania er eksport av fisk og fiskevarer. Og det er vel fremdeles slik at en god del av den fiskeeksporten har nettopp en slik karakter at den ikke dreier seg om den industrialiserte del av vår fiskerinæring, men i høy grad om lønnsomheten for småfiskerne. Så selv om jeg ikke på noen som helst måte ser det som spesielt ønskelig at Spania blir med i EFTA, ser jeg det heller ikke som noe primært mål å holde dem utenfor.

Jakob Aano: For mitt vedkomande blir det mest eit par spørjesetningar i same lei som hr. Thyness no formulerte. Eg ser det slik at ein politisk og økonomisk og handelsmessig sanksjon mot eit styre som vi ikkje likar, kan ha sin verdi som ein spontan reaksjon. Men når eit styre av ein diktatorisk type – anten det er raudt eller blått eller svart – viser seg å bli etablert, får vi jo akseptera at det styret er der, og då finn eg det veldig vanskeleg at vi handelspolitisk skal skilja ut *eitt* diktatorisk styre med *ein* farge i forhold til andre diktatoriske styre med andre fargar. Så prinsipielt er det vel rett av oss både handelsøkonomisk og reint moralsk-politisk å oppføra oss på same måten overfor diktatur av ulike typar. Av den grunn ser eg det slik at vi bør oppføra oss overfor Spania, og drøfta handelssamkvem med Spania, på same måten som når det gjeld andre diktatur vi har kontakt med. Og faktisk har eg tru på at kontakten også kan bety noko i det lange laup for at styreforma kan utvikla seg i meir menneskeleg og endåtil i demokratisk retning. Det synest eg skulle vera vårt grunnlag for dei forhandlingane som Spania har invitert til.

[810] Eg har eit lite spørsmål når det gjeld punkt 10 på side 2. Vi ønskjer å oppføra oss nokolunde slik som Sverige overfor Spania, men Finland har altså ei meir fleksibel haldning, står det, men ønskjer likevel ikkje at Spania skal vera institusjonelt likestilt med Finland i forholdet til EFTA. Eg vil gjerne få ei oppklåring på kva det ligg i det punktet. For Finland er vel assosiert, og er det då einslag andregradsassosiering vi tenkjer oss med Spania, eller kva ligg i det?

Statsråd Per Kleppe: Jeg tror uttrykket fleksibel ikke er helt dekkende. Det er vel riktigere å si at finnene aldri kommer ut med klare oppfatninger i første omgang, og at det derfor kanskje er blitt oppfattet slik at de var mer fleksible enn f.eks. svenskene. Jeg tror det nordiske samrådsmøte helt klart viste at alle de fire nordiske land som er medlem av EFTA, har en parallell holdning til dette spørsmål.

[811] **Odvar Nordli:** Jeg har oppfattet situasjonen slik at bakgrunnen for at dette spørsmål reises, er de forhandlinger som er tatt opp mellom EF og Spania, og at dette spørsmålet nå blir aktualisert overfor rest-EFTA-landene for at man i denne nye situasjonen skal søke å bevare den – om man vil – handelspolitiske balanse som man har hatt hittil.

Jeg for min del ser det som riktig, det som – så vidt jeg skjønner – har vært Ministerrådets vurdering, at man for så vidt avventer de resultater av forhandlingene med EF som man opprinnelig forutsatte skulle være tilendebrakt i løpet av 1973, men som kan komme til å strekke seg noe lenger, slik at man på det nåværende tidspunkt derfor ikke står overfor det å måtte ta et endelig standpunkt.

Det er vel et faktum at en slik mer pragmatisk vurdering av dette også har vært grunnlaget for den stilling som andre nordiske rest-EFTA-land har tatt – jeg tenker på den de svenske myndigheter har tatt, jeg tenker også på den holdning som Finland har inntatt overfor dette spørsmålet.

Jeg går ut fra at man når dette spørsmålet blir mer avklart og mer aktuelt enn det er i dag, kommer tilbake til en drøfting av situasjonen.

Det er imidlertid min oppfatning at det slett ikke bør anses mulig for vårt vedkommende å støtte en linje som kan føre Spania inn som medlem, ei heller som assosiert medlem, men at vi på det grunnlag bør kunne avvente hva som blir situasjonen, og drøfte den nærmere når den er mer avklart enn den er i dag.

Formannen: Jeg ser på klokken – vi har enda en sak å behandle, og Stortingets møte begynner kl. 10.

Jeg vil bare kort bemerke at jeg ikke har noen innvending mot den linje som Regjeringen har lagt opp til her, som er en forsiktig linje, og som skjer i forståelse spesielt med våre nordiske naboland.

Jeg kan for øvrig være enig i det hr. Nordli sa om at man heller får komme tilbake til saken når man ser den videre utvikling. Jeg vil gjerne bare kort ha sagt at jeg ikke har noe å bemerke til det handelsministeren har fremholdt her.

[812] **Arne Kielland:** Hr. Thyness nevnte svikten mellom liv og lære når det gjelder enkelte radikale folks omfattende turisttilværelse i Spania. Det kan nok tenkes at det fins radikale folk som kan ha vært litt «friere» i forhold til Spania enn kanskje vi er. Jeg tror nok det uten tvil er riktig at det er en rekke nordmenn som både har hus i Spania og som reiser til Spania, og som til og med er med på å bryte ned noe av den linje som det her er lagt opp til. Og jeg vil gjerne si at jeg for min del syns at en boikott i første rekke burde gjelde turistvirksomheten i Spania, som betyr langt mer i valuta enn de 200-300 mill. kr som eksporten er regnet med å ville utgjøre.

Jeg er også enig med hr. Aano i at boikott langt fra alltid er det beste. Det er ting som tyder på at iallfall på kortere sikt kan boikott fra utenverdenen styrke det aktuelle regime innenrikspolitisk sett, jfr. Rhodesia. På lengre sikt kan det stille seg litt annleis. Det har vi ikke noen sikre erfaringer for; det kan skifte fra land til land.

Mitt poeng er – og det er det som Sosialistisk Valgforbund forsøker å etterleve i størst mulig utstrekning – hva våre meningsfeller i så vel det fascistiske Spania som i Rhodesia ønsker at vi skal se som den riktige politiske linje, og deres meningsfeller blant spanjolene utenfor deres eget land, Spania. Og de av spanjolene som vi ønsker å feste lit til, ønsker at vi skal opprettholde den holdning jeg har gitt uttrykk for.

Ellers verdsetter også vi – og det vil jeg gjerne gi uttrykk for – at Regjeringa har vilje til å unngå så vel medlemskap som assosiering for Spania i EFTA.

Men i sammenheng med ønsket om en mer effektiv boikottlinje overfor så vel Spania som Portugal er også handelstilnærmingene til EF og EFTA et skritt i gal retning. Og det samme gjelder vårt næringslivs mer omfattende handel med Spania.

Det var det jeg forsøkte å gi uttrykk for.

Utenriksminister Knut Frydenlund: Jeg vil bare bekrefte at det som formannen og representanten Nordli gav uttrykk for, er riktig. Når saken blir mer konkretisert, vil den selvsagt bli forelagt den utvidede på ny.

Jeg kan også bekrefte den oppfatning som hr. Nordli gav uttrykk for, at her er det ikke spørsmål [813] om å få bedre forhold på det spanske marked enn vi har i dag, men det er spørsmål om ikke å få dårligere forhold enn det vi har. Når representanten Kielland sier at vi skal opprettholde vårt nåværende forhold til Spania, vil det for så vidt i realiteten være det vi forsøker å oppnå ved å komme på linje med de andre land, slik at vi ikke blir dårligere stilt enn tidligere.

Formannen: Ingen flere har forlangt ordet, Regjeringens medlemmer har hørt hva her er sagt, og vil handle videre etter denne linje.

S a k n r . 2

Spørsmålet om en gassledning Sovjet – USA over norsk område.

Utenriksminister Knut Frydenlund: Denne saken har vært satt opp på dagsordenen for et tidligere møte, men den ble trukket tilbake fordi vi ikke rakk å behandle den i den regjeringskonferansen vi hadde tenkt.

Jeg beklager at dokumentet om saken er blitt forsinket under omsendelsen, slik at komiteen får det først nå. Faktisk hadde vi sendt over alle dokumentene før forrige gang vi hadde ment å behandle saken, men vi trakk dem altså tilbake igjen.

Jeg kan vel da like godt lese opp dette dokumentet, siden det ble distribuert akkurat i dette øyeblikk. Det er ganske kort. Det gjelder et sovjetisk-amerikansk prosjekt for utvinning og eksport av sovjetisk naturgass med eventuell plassering av nedkjølings- og utskipningsanlegg i Norge:

«Tre amerikanske selskaper, Texas Eastern Transmission Corp., Tenneco Inc. og Brown and Root Inc., forhandler med Sovjetunionen om eksport av naturgass fra Sibir til De Forente Stater. I juli i år rettet representanter fra de tre selskaper en henvendelse til de norske myndigheter om hvordan [814] en fra norsk side ville stille seg til en mulig alternativ løsning hvorved nedkjølings- og utskipningsanleggene i stedet for lokalisering på sovjetisk side plasseres i Norge (antakelig Kirkenes-området). Dersom man på norsk side ikke var interessert, kunne man la tanken om en slik alternativ løsning falle.

En representant for de amerikanske selskaper orienterte under møter i Utenriksdepartementet 19. juli og 7. september d.å. om prosjektet. Det fremgikk at spørsmålet om plassering på norsk område først ble fremkastet fra sovjetisk side.

Et eventuelt anlegg i Norge omfattende nedkjølingsutstyr, lager-, dokk- og kaianlegg dimensjonert for to spesialskip samtidig, ville representere en investering på 1,5 milliarder US dollars. Ved full kapasitet ville anlegget kunne ta imot 2 milliarder kubikkfot gass pr. dag. Selve driften, som forutsettes å komme i gang i 1980, ville kreve et personell på 350 mann.

På forespørsel opplyste det amerikanske utenriksministerium 17. juli d.å. at den amerikanske regjering ikke har tatt noen prinsippbeslutning om å offisielt medvirke til prosjektet, og ikke var forelagt spørsmålet om plassering i Norge.

Den sovjetiske ambassade i Oslo bekreftet 8. august d.å. på forespørsel at lokalisering på norsk område hadde fremstått som ett av flere alternativer.

Saken har vært gjenstand for en foreløpig drøfting av den forrige regjering, og i de foreløpige uttalelser fra Handelsdepartementet, Industridepartementet og Forsvarsdepartementet ble det pekt på behovet for en grundig vurdering.

Saken reiser en rekke viktige spørsmål av sikkerhetspolitisk, økonomisk, miljøvernmessig og distriktspolitisk karakter og forutsetter omfattende utredninger og vurderinger før en endelig avgjørelse kan tas. Det er imidlertid nå mye som taler for at alternativet – utskipningshavn i Norge – ikke er det mest sannsynlige.

Saken ble drøftet i regjeringsskonferanse 5. november d.å. Det var enighet i Regjeringen om at man bør undersøke hvor sannsynlig det vil være at partene endelig beslutter seg for det norske alternativ uten at disse sonderinger får en offisiell form.»

[815] Denne saken er såpass stor, både utenrikspolitisk og økonomisk, at vi fant det riktig å underrette den utvidede utenrikskomite om den, selv om det vil gå lang tid før vi blir stilt overfor en eventuell avgjørelse.

De forhandlinger som nå pågår mellom amerikanske firmaer og Sovjetunionen, regnes det med vil fortsette i hvert fall i over et år før man i det hele tatt vet noe mer konkret. Dertil kommer at det norske alternativet er av de mindre sannsynlige. Her er det en viss forskjell i oppfatningen på russisk og amerikansk side. Russerne har gitt uttrykk for at det norske alternativ er ett av tre som kan komme på tale. Fra amerikansk side har man gitt uttrykk for at det norske alternativ holdes for lite sannsynlig, fordi det vil bli en mer kostbar ordning – noe som russerne også legger stor vekt på – og fordi russerne ikke vil like at det blir et amerikansk/norsk anliggende.

Vi ser det slik at denne saken er såpass stor og såpass omfattende at det vil kreves omfattende utredninger og vurderinger før vi kan ta et endelig standpunkt. Det som vi i Regjeringen har vært opptatt av, er om vi kunne få undersøkt først og fremst med Sovjetunionen og De forente stater om dette norske alternativet er såpass realistisk at det er grunn for oss til å gå inn på en vurdering av det, men uten at disse undersøkelsene eller de sonderinger vi foretar, skal kunne oppfattes som noen offisiell henvendelse fra Norge eller gi uttrykk for en interesse fra Norge som vil kunne binde eller prejudisere vår fremtidige behandling av denne saken.

Det vi da tenkte å gjøre på grunnlag av vedtaket i Regjeringen – og dersom det også er den utvidede utenrikskomites oppfatning – var at vi instruerer våre ambassader i Moskva og Washington – og eventuelt andre steder – om å være oppmerksom på saken og forsøke å følge med hvis de hører noe, og rent uforpliktende kanskje føle seg fram uten at det får noen som helst offisiell form.

Formannen: En slik forsiktig holdning, hvoretter man lar ambassadene følge med – det gjør de vel i alle tilfelle, men at man spesielt gjør dem oppmerksom på denne saken – tror jeg er riktig i denne forbindelse.

Initiativet her – som det fremgår av notatet – kom fra representanter fra disse selskapene, som ønsket [816] en samtale med norske myndigheter. Hvis man skal foreta seg noe mer, bør det skje mer offisielt, og jeg er enig i at det fortsatt bør være slik at initiativet i alle tilfelle kommer fra amerikansk eller sovjetisk side, og at det ikke blir ensidig politisk, det man kommer fram til her.

Videre må det vel være en forutsetning at man fra norsk side – hvis det skulle utvikle seg til noe mer – oppnår noe av interesse når det gjelder leveranser.

Den forsiktige holdning som man har inntatt fra norsk side, at man så å si bare har blitt orientert og ikke har villet ta noe initiativ i noen retning, tror jeg har vært riktig for så vidt som det altså er private selskaper som har gjort henvendelsen, og som – så vidt jeg har oppfattet det – har opplyst at dette er spørsmål som har vært

brakt inn i samtalene uavhengig av norske myndigheter og uten at norske myndigheter har visst noe om det. Det er tanker som har kommet fram under drøftelsene, og så vidt jeg kan se av dette notatet, og av det utenriksministeren har sagt, er det ikke kommet til noe spesielt nytt i situasjonen akkurat nå.

[817] **Paul Thyness:** Det er jo ikke mulig å antyde engang noe realitetsstandpunkt til en så mangesidig sak på det nuværende tidspunkt og på basis av det materiale vi har fått, så det skal jeg la fullstendig ligge. Det er bare to sider ved saken jeg gjerne vil ha presisert. Det ene er at man på det nuværende stadium må være svært varsom, efter mitt skjønn, med å utfolde en aktivitet som kan gi inntrykk av at vi er ivrige efter å få dette, for det vet vi ikke om vi er. Det annet er at dette er en så viktig sak at vi bør forberede oss på den i tide. Hvis den skulle bli aktuell på et senere tidspunkt, kan den bli aktuell på en slik måte at vi får veldig liten tid til å tenke gjennom alle sider ved den. Jeg vil derfor henstille til utenriksministeren at han tar initiativ til et visst forberedende vurderingsarbeide på embetsmannsplan som kanskje denne komite også kunne få anledning til å være delaktig i. Det behøver ikke være et så svært omfattende arbeide, men at man iallfall skaffer seg en viss oversikt over de forskjellige sider ved saken, og kanskje spesielt over de som iallfall for meg i øyeblikket fremstår som de viktigste, nemlig de sikkerhetspolitiske og miljøvernmessige sider, slik at vi får oversikt over problemstillingene og kan drøfte dem i ro og mak på et senere møte.

Erland Steenberg: Mitt syn faller i det vesentlige sammen med både hr. Korvalds og hr. Thyness' syn. Rent umiddelbart mener jeg at denne saken har visse betenkelige sider, og at det iallfall ikke fra norsk side bør ivres særlig for at denne avtalen skal kunne komme i stand. Og så lenge amerikanerne ikke har bestemt seg for noe som helst, så vidt jeg kan skjønne, er det ingen grunn for oss til å bringe oss selv for sterkt inn i bildet. Når det gjelder den formuleringen som er brukt fra Regjeringens side,

«at man bør undersøke hvor sannsynlig det vil være at partene endelig beslutter seg for det norske alternativ»,

er jeg klar over at disse sonderingene ikke skal få en offisiell form. Men jeg kan på den annen side heller ikke så lett forstå hvordan man skal få undersøkt hvor sannsynlig det er at man kommer inn i bildet, uten at man dermed er nødt til å bringe seg selv litt inn i bildet overfor de sovjetiske og amerikanske myndigheter. Jeg er derfor redd for at man bør være ytterst tilbakeholdende, og at man fra norsk side ikke bør ta noe initiativ som kan gi inntrykk av at vi for vår del er interessert i at denne avtalen kommer i stand.

Finn Gustavsen: Jeg er enig med siste taler. Mitt utgangspunkt er skepsis. Men vi vet så altfor lite, og jeg mener det er forståelig at man prøver å [818] finne ut av dette, men det behøver ikke å få karakter av at man liksom viser interesse. Er det mulig å skaffe oss mer opplysninger etter hvert? Vet man nå bare det som står her, eller kan man fortelle oss noe mer? Når det f.eks. gjelder den formuleringen at

alternativet Norge ikke er det mest sannsynlige, hvilket alternativ er det da? Er det Murmansk-området, eller hvilke alternativ er det? Eller er det her utelukkende snakk om å føre naturgass fra Sovjet over til USA uten nær sagt noe utslipp underveis? Saken må ses i et globalt, næringsmessig perspektiv, uten at jeg vil utdype det nærmere nå. Jeg vil iallfall sterkt advare mot å la perspektivet 350 arbeidsplasser i Finnmark eller Nord-Troms eller hvor det måtte være, være avgjørende for denne saken. Men her er det veldig vesentlig at det ikke blir med denne saken som en del andre industrisaker, at man sier at saken bare er på konsultasjonsplan, og vi vet ikke noe om den, men så plutselig kommer den opp og så er det man må ta en avgjørelse. Jeg vil allerede nå ha sagt veldig sterkt at når det gjelder et sånt kjempeprosjekt som altså har global sammenheng, må vi ikke komme opp i den situasjon at presset fra større stater og store internasjonale globale selskaper skal kunne tvinge oss til en hurtig avgjørelse. Jeg er altså helt på den forsiktige linje, sonderingslinjen, som de fleste har understreket her.

Gunnar Alf Larsen: Jeg er også enig i en slik hovedlinje. La meg legge til at hvis jeg skulle ta en realitetsdrøftelse av saken, ville mitt utgangspunkt for det første være den usikkerhet som ligger i den sikkerhetspolitiske siden av saken, som gjør at den er betenkelig. Nå behøver ikke det gå bare til den ene siden, det kan for så vidt være en interessant sammenheng med sikkerhetspolitikken der, men la nå det være.

Den annen side ved saken synes jeg egentlig er klarere allerede i dag, hvis en skulle si noe om utbygging av anlegg som koster ca. 9 milliarder kr. – det er det beløp det dreier seg om, så vidt jeg kan skjønne – i en tid da vi for vårt vedkommende ikke helt ut vet hvor mye vi får å gjøre på så mange felter. Det mener jeg vi ikke kan innlate oss på. Og når det gjelder de 350 arbeidsplasser, er det i og for seg ikke noe stort problem hvis det bare hadde vært det. Prosjektet skal foregå over noen år, det skal være en voldsom investering og aktivitet på dette området, samtidig som vi selv er opptatt av borer, petrokjemi og gass osv. Jeg synes vi egentlig har så mye å konsentrere oss om på det området at bare av den grunn vil iallfall jeg i dag antakelig være motstander av at vi i det hele tatt gir oss inn på denne saken. Men jeg har selvfølgelig ingen ting imot at man tar opp den varsomme vurderingslinje som er [819] antydning. Jeg kunne imidlertid tenke meg at de som har politisk ansvar – dette er til slutt politikk – ikke behøver alle detaljer for å ta et standpunkt. Det dreier seg om et anlegg der og der, og det vil ha de og de virkninger. Jeg kunne tenke meg at man foruten en slik detaljrikdom som man ønsker å fremskaffe, også tar en mer politisk vurdering av saken og dermed skaper seg en holdning til den.

Utenriksminister Knut Frydenlund: Jeg skal være kort. Når representanten Gustavsen sier at vi ikke må komme i den situasjon at vi plutselig må ta en avgjørelse, er hensikten med dette å legge saken fram for den utvidede, slik at vi ikke kommer i den situasjon, for det vil iallfall ta minst et par år før de amerikanske firmaene og Sovjetunionen kommer så langt at saken blir en realitet.

Når det gjelder det spørsmål som hr. Thyness reiste, er det det vi har stått overfor. Skal vi allerede nå sette i gang et utredningsarbeid om denne saken, eller skal vi vente til vi har en viss grad av sannsynlighet for om dette alternativ er realistisk eller ei? Hvis vi setter i gang et større utredningsarbeid, vil man lett kunne tro at vi opererer med dette alternativ. Men det er ingen tvil om at man kan utrede allerede nå det spørsmål som hr. Gunnar Alf Larsen reiste her om den rent sikkerhetsmessige og utenrikspolitiske linje.

Når det gjelder spørsmålet om arbeidsplasser, og også spørsmålet om kraft til Finnmark, som vil kunne bli et resultat av dette, er jeg enig i at vi ikke skal legge avgjørende vekt på det, men vi har allerede hatt besøk av ordførere nordfra som har gitt uttrykk for sin interesse. Men jeg oppfatter det slik at det er generell enighet om den forsiktige linje som her er foreslått.

Når det gjelder den formulering i notatet som hr. Steenberg var inne på, «at det var enighet i Regjeringen om at man bør undersøke hvor sannsynlig det vil være at partene endelig beslutter seg for det norske alternativ», burde det kanskje vært utformet slik at det norske alternativ er et realistisk alternativ, men at det er to-tre steder å velge mellom, det er et par steder i Murmansk-området som er alternativ.

Det som har vært Regjeringens oppfatning, er blitt forsterket etter dette møtet, nemlig at vi ikke må foreta oss noe som gjør at det kan oppfattes som om vi har markert vår interesse her, og at vi på enkelte felter kanskje skal sette i gang de utredningsarbeider som hr. Thyness var opptatt av.

[820] **Paul Thyness:** Bare en liten bemerkning. Jeg mente i mitt innlegg å antyde omtrent det samme som hr. Gunnar Alf Larsen, nemlig at vi ikke trenger detaljerte utredninger på det nåværende stadium, men vi trenger en noe bredere oversikt over de problemer og spørsmål som denne saken reiser, slik at vi kan se på dette ut fra en politisk synsvinkel.

Formannen: Jeg vil til slutt bare be utenriksministeren å overveie å ta et nytt møte og legge fram de opplysninger som Utenriksdepartementet sitter inne med om de planer som foreligger, slik at komiteen er fullt orientert, siden andre myndigheter – riktignok private selskaper fra amerikansk side, men offisielle representanter fra sovjetisk side – sitter og drøfter, eller iallfall har hatt drøftelser seg imellom om man skal gjøre en henvendelse til Norge for å høre om man kan få en utskipning her. Hvis man kunne framkomme med opplysninger i mer fyldig form, vil vi få et vurderingsgrunnlag for selve saken. Det er omtrent umulig å føre en diskusjon på grunnlag av de opplysninger vi hittil har fått.

Jeg vet ikke om man kan stoppe med dette?

Finn Gustavsen: Det var i grunnen bare en liten sak. Er det antydnet noe konkret sted i Norge?

Utenriksminister Knut Frydenlund: Det er antydnet Kirkenes-området.

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

Møte torsdag den 6. desember 1973 kl. 9.

Møtet hevet kl. 10.00.